

Lyst til at gøre, hvad man skal

* Siddende i hvert sit 'Æg' på Arne Jacobsens modernistiske SAS-hotel i København, interviewer jeg den skattede forfatter og foredragsholder, den amerikanske udviklingspsykolog Howard Gardner. Egentlig vil Howard Gardner helst selv kalde sig psykobiolog. Men realiteten er, at han ikke er for fastholderen. Han er interdisciplinær og bevæger sig ubesværet gennem pædagogisk teori, sociologi, neurologi og udviklingspsykologi. Verdenskendt er han for sin teori om menneskets mange og vidt forskellige intelligenser – det er ikke nok at måle menneskets IQ. Og igennem mange år har han ud fra sine mange indsigter beskæftiget sig med dannelses- og udnannelsesspørgsmål. Howard Gardner tager altid udgangspunkt i det lokale og konkrete: I dette menneske, denne skole og denne tid. Men samtidig kan han ikke lade være med at fortælle, hvad der gælder for alle mennesker, alle skoler og alle tider.

Tre vigtige kompetencer

Du skriver i 'Intelligence Reframed', at alle unge mennesker bør studere deres lands historie, og at de bør kende til samfundets værdier, lære matematik, geometri etc. Men hvilke kompetencer er det vigtigst at tilegne sig i det komplekse samfund?

»Skudt fra hoften er der tre ting, der er mere vigtige nu, end da jeg gik i skole: For det første hører det at studere aldrig op. Alle må stræbe efter at forbedre sig selv. Jeg kender ikke til nogen profession, hvor den viden, man har, når man er 20 år, er dækkende for den viden, man har brug for som 50- eller 80-årig. For det andet må man simpelt hen prøve at finde ud af, hvad der sker globalt. Det må undersøges, hvad der menes med begrebet globalisering. Samfundene er indbyrdes forbundne, og vi må prøve at komme til at forstå både den globale økonomi og økologi. Her bevæger vi os fra mulige valg til imperativer – både på det individuelle plan og for større enheder i samfundet. For det tredje og lidt mere excentrisk er det nødvendigt at blive i stand til i det mindste at kunne deltage i tværvideenskabelig aktivitet. Mange videnskilder må bringes sammen, og man må lære at kunne syntetisere. Vi må efterlyse

mennesker med mere end én ekspertise. Man har brug for mere end én ekspertise, og det er nødvendigt for én at arbejde sammen med mennesker, der har mere end én ekspertise. Skal man blot være i stand til at vurdere de kolossalt mange informationer, der kommer væltende ind over os, må man i det mindste oparbejde en smule fortrolighed med en række discipliner, og en evne til at forstå disses sammenbundethed med hinanden. Disse tanker forekom mange at være meget eksotiske for 50 år siden, da ordet interdisciplinaritet – vist nok – blev smedet. Hvis man kun kan én disciplin – har én form for viden – så er man som en reparationshåndværker med kun ét stykke værktøj.«

Målrettet individualisering

Du er kritisk over forsøg på at ensliggøre skolerne, og fortæller for individuelt indrettede uddannelsessystemer. Men du fastholder også et dannelsesideal. Er der en modsigelse her?

»Jeg er sensitiv over for spørgsmålet. Jeg vil ikke sige: No problem! Jeg arbejder for en stærkere individualisering. Først og fremmest fordi det er min overbevisning, at mennesker har forskellige 'minds' og styrker og måske endog repræsenterer forskellige erkendelsestyper. Mennesker skal ikke undervises ud fra ét fast pensum, og deres præstationer skal ikke vurderes på samme måde. Denne tankegang kalder jeg for målrettet og kvalitativ individualisering. Og det er en revolutionær idé. Jeg er netop kommet fra Hongkong, hvor der er 40-50 elever i hver klasse – og tager man til det nordlige Kina, er der 50-60 i klasserne. Her ville idéen om individualisering sikkert forekomme bizar. Jeg har altid sagt: Folk bliver ikke individualiserede, fordi jeg eller endog filosofen John Dewey siger, at det skal de. Men computere vil gøre det muligt. Der er for eksempel ingen grund til, at vi to skal lære matematik på samme måde. Bare vi begge to kan komme til at forstå og lære at bruge matematikken.«

Du er meget kritisk over for enhedsskoler, men har også høje og universelle idealer om nødvendigheden af en fælles tilgang til fænomener som viden,

etik og æstetik. Kan dine teoretiske og praktiske bukser holde til denne spænding?

»Hvis jeg var en zar, ville jeg være tilhænger af et entydigt curriculum. Jeg tror ikke på eksistensen af mange forskellige curricula for deres egen skyld. Men i et så kompliceret land som USA med så dybe uenigheder om, hvad der skal læres, tror jeg ikke på enighed om ét curriculum. Et land som USA kunne sagtens have et halvt dusin forskellige veje at gå. Mit synspunkt er, at nogle bøger er vigtigere at læse end andre, og at de fleste i al hemmelighed mener det samme, ganske uafhængigt af deres erkendelsesteoretiske position.«

»Mennesket er den eneste skabning, der behøver opdragelse«, skriver Immanuel Kant for over 200 år siden i 'Om pædagogik', og fortsætter: »Mennesket kan kun blive til menneske gennem opdragelsen. Der er intet andet end det, som opdragelsen gør det til.« Kant forstår opdragelsen og dannelsen som antropologiske nødvendigheder. Er du enig?

»Jeg er mere enig end uenig med Kant. Det er interessant at tænke på, at det eneste et totalitært regime ønsker sig er, at mennesket skal opføre sig ordentligt. Det vil næppe mene, at det er en god idé at læse Kant, og hans bøger vil meget hurtigt blive brændt. Jeg ved ikke helt, hvor grænserne går for begrebet 'Bildung', men vi ved, at alle kulturer formidler normer, færdigheder og værdier videre til sine efterkommere. I min levetid er vi gået fra en forståelse af uddannelse som noget, der groft sagt foregår mellem 15 og 25 års-alderen til noget, der foregår hele livet.«

Viden for en bedre verden

En af nøglerne til din måde at tænke på synes at blive udtrykt i formuleringen, at vi ikke bare skal lære noget for at lære noget, men for at gøre verden til et bedre sted at leve. Samtidig skal vi frisætte menneskets potentialer. Besidder du en vision om det gode liv?

»Min vision er en 'rather standard' for en vestlig liberal person. Jeg er optaget af to ting: forståelse og forbedring. Forståelse drejer sig om evner. Vi kan ▶

I Howard Gardners dannelsestænkning er der plads til det unikke menneske. De menneskelige potentialer er ikke demokratisk fordelt, men alle må vi stræbe efter at forbedre os og stille vores evner i det godes tjeneste. Interview med den amerikanske udviklingspsykolog.

Howard Gardner



- sidde foran TV hele dagen og dovne – eller vi kan prøve på at komme til at forstå så meget som muligt om verden og formidle denne viden videre til vore børn. Jeg holder af at citere Platon, der siger, at formålet med uddannelse er, at få lyst til at gøre det, man skal. Det er svært at forstå, at nogen mennesker bare har lyst til at æde pommes frites og se TV. Forståelse er vigtig, men hvis man ikke bruger viden til at forsøge at forbedre verden, så har man ikke for tjent den plads, man optager på jorden.«

Men du taler ikke om menneskehedens selvbefrielse, som dele af oplysningsfilosofien og den kritiske teori gør. Er dit perspektiv mere pragmatisk?

»I den senere tid har jeg lagt mærke til, at der eksisterer mennesker, der gerne vil gøre en forskel og mennesker, for hvem begrebet forandring ikke engang eksisterer i et leksikon. Jeg har altid interesseret mig for folk, der gerne ville lave tingene om. Derfor interesserer jeg mig for kreativitet. Forskningen må være begrebslig og videnskabelig, men jeg vil gerne give den et skub i den rigtige retning. Og enhver, der har levet i det 20. århundrede, har god grund til at være bange for det, man ellers er alt for sikker på. Verden ændrer sig. Jeg var virkelig chokeret oven på 11. september, og det fik mig til at tænke efter en ekstra gang. Jeg foretrækker beskedenhed frem for selvsikkerhed.«

Ingen faste ruter

Du er blevet verdensberømt for dine studier i de forskellige intelligenser, som du anser for at være potentialer. Men du siger også, at naturen ikke udstyrer os med komplette svar. Hvad betyder det? Venter de forskellige intelligenser ikke netop på os i naturen? Eller bliver de skabt i løbet af livet? Kort sagt hvad betyder det, at intelligenser er potentialer?

»Det er et filosofisk spørgsmål, og da jeg er empiriker, kan jeg kun svare på en empirisk facon. Jeg forstår ordet potentialer på to måder. Hvis der er tale om et generelt menneskeligt potentialer, som for eksempel kærlighed, vil ethvert menneske, som bliver op-

draget i normale omgivelser, komme til at vise kærlighed. Med mindre personen er meget afvigende. Men jeg er også meget interesseret i de menneskelige forskelle. For eksempel har du og jeg forskellige musikalske potentialer. Selv om vi vokser op i det samme samfund med den samme portion og type musik omkring os, så vil den ene af os blive meget mere musikalsk end den anden. Det er for mig den genetiske andel af vores potentialer. Du og jeg har ikke de samme biologiske forældre, så én af os har måske et meget større musikalsk potentialer end den anden. Men i begge tilfælde vil potentialer måske kun udfolde sig, hvis vi kommer i kontakt med musik. Hvad betyder det nu neurologisk? Jeg forestiller mig, at der hos de forskellige mennesker er særlige områder af hjernen, der er bestemt til at tage sig af musik, sprog etc. Og hos nogle af os udvikler disse forbindelser i hjernen sig hurtigere end hos andre. Og man kan sagtens anvende modeller fra dyreverdenen til at arbejde i denne sammenhæng.«

Afhænger det så primært af, hvordan du opdrages og uddannes, om dine potentialer kommer til at blomstre i fuldt flor, eller om de blokeres eller ødelægges?

»De samme oplevelser i den samme kultur kan føre forskellige mennesker til forskellige niveauer. På denne måde er neurologi meget kompliceret. Jeg kan være på et højere niveau end dig, hvis jeg vokser op i en kultur med et sæt af oplevelser – men hvis vi placerede os i en anden kultur med en anden forståelse af musik, så kunne det måske vise sig, at du var meget dygtigere end mig. Der er ikke en fast rute at følge.«

Forandringsparat?

Du kalder dit perspektiv for psyko-biologisk, men det forekommer mig også, at du er meget tværvidenskabelig, og at du for eksempel er meget interesseret i sociologi, kultur- og kunsthistorie. Kan du beskrive din egen metode? Er du en interdisciplinær 'madman'?

»Først meget sent begyndte jeg at studere interdisciplinært. Som barn læste jeg meget bredt og udisciplineret, fordi jeg kom fra en uuddannet familie. På universitetet fik jeg muligheden for enten at blive meget målrettet eller at sprede mit engagement – og jeg fandt det meget interessant at studere en række forskellige fag. Risikoen for en vis udisciplinerethed har altid været mit lod.«

Du skriver, at det ikke er tilstrækkeligt, at kunne håndtere og mestre forandringen for at blive et ideelt menneske. Hvorfor egentligt ikke? Hvordan ser du på tidsånden: vær fleksibel, forny dig, vær omstillingsparat ...?

»Indtil for nylig sad millioner af mennesker ikke foran en skærm hele dagen lang. Der var heller ikke mange, der oplevede, at det område, de arbejdede inden for, ændrede sig radikalt hele tiden. Men i dag er det nødvendigt at kunne lære at observere forandring og at bidrage til den. Du kan komme forandringen i møde eller afvise den. Du kan bidrage positivt eller negativt til den. Jeg er i gang med at arbejde med begrebet globalisering. En af mine idéer er, at du kan tænke godt eller dårligt om globaliseringen. Du kan også være enten pro-aktiv eller re-aktiv, du kan forudsige eller blokere globaliserings muligheder, eller du kan vente til du bliver fanget af den. I den vestlige verden må vi i det mindste forberede børnene til at være pro-aktive, så de ikke bliver kastet rundt af de teknologiske forandringer og de mange gensidigt sammenkoblede aktiviteter i samfundet.«

Den intellektuelles rolle

Har du en ambition om at ville udvikle en helt ny videnskab? Leder du efter et nyt navn, eller er du tilhænger af en ny form for arbejdsdeling mellem udviklingspsykologien, psykiologien, filosofien og sociologien?

»Som empiriker er jeg stadigvæk ladt tilbage med mine forsøg på at forklare, hvad jeg vil sige med mine redskaber fra biologien og psykologien. Man

må være ydmyg over for bevidstheden og de forskellige bevidsthedsniveauer. Med udgangspunkt i biologien og psykologien må man se, hvad man kan konstruere, så vi får en bedre forståelse af bevidstheden, end vi ellers ville få. Personligt ville jeg ikke finde det tilfredsstillende, at vi bare beskrev flere og flere oplevelser. Jeg er mere interesseret i mekanikken, mere en slags vestlig standard-videnskabsmand. Jeg tror, at hvis man vil forstå mig, må man se mig som én, der prøver at gøre to ting på samme tid. Jeg prøver at give et bredere syn på 'mind' og mentale kapaciteter, end de fleste andre psykologer gør, og det skyldes, at jeg kom til psykologien fra kunsten. Nej, ingen amerikansk psykolog har nogensinde skrevet om kunst – musik, maleri og drama. Meget af mit tidligere arbejde handlede om disse emner og ledte mig frem til teorien om de multiple intelligenser. Jeg var pianist. Eller en bedre beskrivelse: En slags musiker med en vis succes. På den anden side har jeg altid haft en drøm om at blive en offentlig intellektuel. Min helt, da jeg gik på college, var en mand, der hed Edwin Wilson, der var en stor stemme i den amerikanske debat, da jeg var ung. Han tjente penge på at skrive artikler og publicerede cirka 30 bøger. Jeg syntes, han var vidunderlig. Jeg havde ikke hans talent, men jeg beundrede ham.»

Betyder det, at du mener, at den intellektuelle har en forpligtelse til at blande sig, at skrive kritik og at være en politisk stemme?

»Det er selve definitionen på en intellektuel. En videnskabsmand har ingen større forpligtelse til at virke i offentligheden, men det har en intellektuel.«

Jeg har kun et spørgsmål her til sidst. Du skriver, at folk kan læse, men at de ikke gør det. Hvorfor ikke? Har du et enkelt svar, der beskriver de største forhindringer?

»I Amerika ser de fjernsyn. Der er anden mulig underholdning end fjernsyn, men fjernsyn er den største attraktionsfaktor. Jo mere fjernsyn du ser, jo mere trist bliver du. Det har min kollega Mihaly Csikszentmihalyis undersøgelser dokumenteret. Når jeg

siger, at folk ikke læser, ville en bedre formulering nok være, at folk ikke læser bøger længere. De læser selvfølgelig de tekster, de skal bruge for at passe deres arbejde, og de masturberer over alle de magasiner, de køber, og som øjnene hastigt glider ned over, men den koncentrerede læsning af en bog optager ikke radarskærmen længere, er jeg bange for. Det er en trist udvikling, for bogen er en verden, og man kan fare herligt vild i den.« ▲

Steen Nepper Larsen
Asterisk@dpu.dk

Howard Gardner

Født 1943. Professor i psykologi ved Harvard University, Boston USA. Han har bl.a. skrevet 'Frames of Mind. The Theory of Multiple Intelligences' (1983) og 'Intelligence Reframed. Multiple Intelligences for the 21st Century' (1999). På dansk foreligger bl.a. 'Disciplin og dannelse. Betydning af det sande, det smukke og det gode' (2001) – en oversættelse af 'The Disciplined Mind' (1999).

Sammen med professor Mihaly Csikszentmihalyi fra University of Chicago og Claremont Graduate University, professor William Damon fra Stanford University samt lektor Hans Henrik Knoop og lektor Ebbe Vestergaard, DPU, arbejder han pt. på et internationalt forskningsprojekt, kaldet 'The Good Work Project', der undersøger, hvorledes professionelle på alle niveauer kan komme til at udføre 'godt' arbejde. Den 31. januar 2002 var han hovedtaler på DPU's konference 'God ledelse og godt arbejde i forreste linie'. Gardner, Csikszentmihalyi og Damon har netop udgivet: 'Good Work. When Excellence and Ethics Meet' (2001).

Gardners kritik af forsimplede og uværdige forestillinger om den menneskelige intelligens og hans teori om menneskets multiple intelligenser har inspireret forskere overalt i verden. Gardner betegner sig selv som 'psykobiolog', og hans empirinære teori har et tværfagligt grundlag, trækkende på mindst udviklingspsykologi, neurobiologi, pædagogik, uddannelsesteori og kulturhistorie. Hertil kommer udvalgte drys sociologi, antropologi og filosofi.

Gardner, hvis slægt stammer fra Tyskland, er elev af psykoanalytikeren Erik H. Erikson, der var dansk født. Om ham fortæller Gardner: »Erikson var min lærer i de tidlige 60'ere og fik en enorm indflydelse på mig. Han var briljant. Han kom på universitetet og kom til at virke der, men var oprindelig maler. Han var en formidabel iagttager. Erikson var på mange måder skarpere end Freud.«